

współorganizator konferencji, Andrzej Różycki z pracowni naukowo-badawczej Poleskiego Parku Narodowego, zapoznawał nas z osobliwościami przyrody parku, chroniącego jeden z najcenniejszych obszarów wodno-

torfowiskowych nizinnej części Polski.

Rozstaliśmy się wczesnym popołudniem, obiecując sobie spotkanie na następnym sympozjum.

Protokół z zebrania Sekcji Odonatologicznej PTE w Urszulinie

Paweł BUCZYŃSKI

Minutes of the meeting of the Odonatological Section of the PES in Urszulin. – The meeting was held on May 22, 2004, with 16 people participating in. New governing authorities were chosen and the forms of the activities of the Section were discussed, e.g. „The atlas of distribution of dragonflies (Odonata) in Poland” project as well as other desirable trends in dragonfly research in Poland.

Zebranie odbyło się w Urszulinie podczas konferencji „Badania ważek, chrząszczy i chruścików na obszarach chronionych” – będącej jednocześnie II Krajowym Seminarium Odonatologicznym. Rozpoczęło się dnia 22. maja 2004 r. o godzinie 17.40. Udział wzięli: Rafał Bernard, Paweł Buczyński, Bogusław Daraż, Aleš Dolný, Andrzej Łabędzki, Grzegorz Michoński, Stefan Mielewczyk, Alicja Miszta, Anna Rychła, Tomasz Rutkowski, Juliusz Samoląg, Jakub Szymański, Dawid Tatarkiewicz, Grzegorz Tończyk, Jacek Wendzonka, Andrzej Zawal (w sumie 16 osób).

Spotkanie otworzył przewodniczący sekcji, Stefan Mielewczyk. Przedstawił porządek obrad:

1. sprawy związane z „Atlasem ważek Polski”;
2. sprawy organizacyjne i wybór zarządu sekcji.

Głos na temat „Atlasu ważek Polski” zabrał R. Bernard. Przypomniał, że pierwsze decyzje w jego sprawie podjęto na I Krajowym Seminarium Odonatologicznym w Bromierzyku (rok 1998). Będzie on dotyczył rozmieszczenia wszystkich gatunków na terenie kraju i zawierał też krótkie komentarze o ich wymaganiach ekologicznych. Finalizację projektu planowano na rok 2005. Nie rozpoczęto jeszcze pisania atlasu, jednak wykonano ogromną pracę w zakresie gromadzenia danych. Teraz można myśleć o przygotowywaniu publikacji. Pierwotnie planowany termin jest mało realny, jednak możliwy jest druk w roku 2006. Wcześniej należy wypełnić ostatnią białą plamę w posiadanych danych, którą jest Dolny Śląsk. Z tego obszaru mamy tylko dane historyczne. W 1998 r. ustalono grono 5 autorów, mających największe zbiory i największe doświadczenie. Tworzą je: R. Bernard, P. Buczyński, A. Łabędzki, S. Mielewczyk i G. Tończyk. W międzyczasie dokooptowano doń J. Wendzonkę, który prowadził intensywne badania w wielu regionach kraju. W roku 2005 rozpocznie się obróbka danych. Przeprowadzono już wstępne rozmowy o druku atlasu ze Stanisławem Czachorowskim, redaktorem naczelnym wydawanej przez Polskie Towarzystwo Entomologiczne serii „Polish Entomological Monographs”. Poza względami merytorycznymi umieszczenie pozycji w tej serii sprawiłoby, że sprawy techniczne związane z finansowaniem książki i jej wydaniem przejąłoby Polskie Towarzystwo Entomologiczne.

Przechodząc do drugiego punktu obrad, S. Mielew-

czyk podziękował za zaufanie okazane mu podczas wyborów zarządu sekcji w 1998 r. i oznajmił, że rezygnuje z dalszego pełnienia funkcji jej przewodniczącego. Przeszkadza mu w tym stan zdrowia, ponadto przewodniczącym powinien być ktoś mający lepsze możliwości kontaktu z szerokim gronem osób, m.in. przez Internet. Na swoje miejsce zaproponował P. Buczyńskiego, na miejsce sekretarza – G. Tończyka. Następnie spytał zebranych o ich opinie.

R. Bernard stwierdził, że zgłoszone kandydatury są bardzo dobre. Kandydaci mają szerokie kontakty, są sprawni organizacyjnie i kompetentni.

P. Buczyński i G. Tończyk wyrazili zgodę na kandydowanie.

S. Mielewczyk zaproponował, by nowy zarząd zajął się m.in. rejestrowaniem na bieżąco polskiej literatury odonatologicznej i jej klasyfikacją pod względem: regionu badań, ich tematyki i zakresu. Inaczej trudno będzie uporządkować i ocenić te prace. Jako przykład podał kilka publikacji J. Urbańskiego nt. Ziemi Lubuskiej, które z niewielkimi zmianami lub wręcz bez zmian ukazały się w dwóch różnych wydawnictwach.

P. Buczyński przypomniał historię pracy W. Bazyluka o okolicach Siemienia koło Parczewa, wydrukowanej w 1947 r. i wydobytej z całkowitego zapomnienia dopiero przez S. Mielewczyka pod koniec lat 90-tych XX w.

G. Tończyk zasugerował, że wyniki rejestracji literatury mogą być udostępnione przez Internet.

R. Bernard zaapelował do obecnych o uważne cytowania prac. W publikacjach liczne są pomyłki w datach, nazwach czasopism, a nawet tytułach prac i nazwiskach autorów. Utrudnia to docieranie do tych prac.

S. Mielewczyk przypomniał o wyborze nowego zarządu Sekcji Odonatologicznej. Nie zgłoszono nowych kandydatur i wybrano zarząd w składzie: P. Buczyński – przewodniczący, G. Tończyk – sekretarz (wynik głosowania: 12 głosów za, dwa wstrzymujące). Członkowie nowego zarządu wyrazili ustępującemu zarządowi wdzięczność za jego pracę, a wszystkim obecnym na zebraniu za okazane im zaufanie.

A. Łabędzki zaproponował, by każdy z obecnych na początek gromadzenia rejestru literatury sam przygotował zestawienie własnego dorobku. G. Tończyk poparł go i stwierdził, że takie dane obróbi elektronicznie. Będą one dostępne jako na bieżąco aktualizowana strona WWW. Najkorzystniejsze będzie przysyłanie i gromadzenie prac w formie elektronicznej (np. jako plików *.pdf). Jeśli nie – prosi o kopie na papierze.

S. Mielewczyk zasugerował, by przy okazji rejestracji pracy zaznaczać, czy autorem jest specjalista i czy jest ona wiarygodna.

G. Tończyk odparł, że takie kwestie należy zоста-

więc decyzji osoby cytującej daną pracę. Ponadto, zwykle taka ocena jest arbitralna i nie zawsze możliwa.

R. Bernard stwierdził, że wiele takich wątpliwości pojawi się podczas analizy danych do „Atlasu ważek Polski”. Jednak nie zawsze są zachowane materiały dowodowe, tak więc część spraw spornych może pozostać nierozstrzygnięta. Dobrym przykładem jest *Coenagrion mercuriale*, kilkanaście razy podawany z Polski. S. Mielewczyk słusznie uznał w „Wykazie zwierząt Polski”, że były to pomyłki. W części przypadków wiemy to ze sprostowań autorów, w części – z analizy materiałów. Pozostało jednak kilka doniesień, których nie sposób zweryfikować i które odrzucono w sposób arbitralny.

A. Rychła spytała o wytyczne do zbierania danych do atlasu, a zwłaszcza zakres danych, które mają być w nim wykorzystane.

R. Bernard odparł, że komentarz siedlikowy będzie wąski, a głównym punktem będzie występowanie gatunku podawane w sieci kwadratów UTM – niezależnie od tego, czy on się w danym miejscu rozmnaża, czy nie. Jednak warto gromadzić możliwe szerokie dane, też o rozrodzie i o siedlisku. Stwierdził też, że jego zdaniem przez potwierdzenie rozwoju należy rozumieć nie tylko spełnienie tradycyjnych kryteriów (złowienie larw, zebranie wylinek, obserwacje przeobrażeń), ale też stwierdzenie rozrodu i liczną obecność gatunku na stanowisku. Bowiem nie zawsze udaje się potwierdzić rozwój wszystkich gatunków, które na danych stanowisku rzeczywiście się rozmnażają.

P. Buczyński odpowiedział, że warto dbać o precyzję gromadzonych danych. Optymalne jest wyróżnienie obok „potwierdzenie rozwoju” i „niepotwierdzenie rozwoju”, trzeciej kategorii – „rozwój prawdopodobny”. Należy do niej włączyć gatunki o wykazanym behawiorze rozrodczym, które jednak nie spełniają kryteriów kategorii „potwierdzenie rozwoju”.

A. Rychła spytała następnie, skąd można pozyskać mapy Polski z siecią kwadratów UTM.

R. Bernard stwierdził, że takich map nigdy nie wydrukowano. Wiele osób rysowało sieć UTM ręcznie. Prof. Jarosław Buszko opracował metodę rysowania ich w oparciu o mapy w skali 1:100 000, przez przesunięcia linii poziomych i pionowych obecnej na nich siatki. Daje to dobre rezultaty.

P. Buczyński wskazał, że na rynku dostępny jest program „Gnomon”, zawierający bazę miejscowości z przypisanymi kwadratami UTM.

R. Bernard odrzekł, że program ten jest drogi (390 zł za instalację) i mało dokładny.

P. Buczyński odpowiedział, że owszem – „Gnomon” jest mało precyzyjny i niewolny od błędów. Często też badania prowadzi się z dala od najbliższej miejscowości. Najlepiej więc obliczyć długość i szerokość geograficzną na podstawie dokładnej mapy i wprowadzić do „Gnomona”, a on wskaże wtedy kwadrat UTM. Takie postępowanie gwarantuje uzyskanie dokładnej lokalizacji.

G. Michoński stwierdził, że jako freeware dostępny jest podobny program oparty na programie Access.

S. Mielewczyk nawiązał do wypowiedzi R. Bernarda o cytowaniach i zaapelował, by przy cytowaniu prac

Schmidta do nazwiska dodawać dwuliterowy skrót imienia. Równie często cytowany jest bowiem śp. Erich Schmidt (sposób cytowania: Er. Schmidt), jak wciąż aktywny Eberhard Schmidt (Eb. Schmidt). Podobnie postępuje się przy częstych wśród taksonomów nazwiskach: Müller (w przypadku ważek – O.F. Müller) i Sahlberg (co najmniej czterech autorów o tym nazwisku opracowywało pluskwiaki i chrząszcze).

R. Bernard stwierdził, że wprowadzone przez S. Mielewczyka i w Polsce powszechnie respektowane cytowanie „O.F. Müller”, było przez wiele lat uważane za granicą za błędne i poprawiane przy okazji recenzji. Ostatnio jednak zdarza się to coraz rzadziej.

Jednocześnie R. Bernard zachęcił do poszukiwania gatunków nowych dla Polski, wskazując najbardziej obiecujące regiony. Według niego możliwe jest znalezienie na Dolnym Śląsku *Gomphus pulchellus*, którego zasięg systematycznie przesuwa się na północ, doszedł już do Czech i w ciągu kilku lat powinien przekroczyć granicę Polski. Przy tym jest to gatunek interesujący ze względów siedliskowych, gdyż zasiedla ubogie w roślinność wody stojące.

P. Buczyński potwierdził, że dla osób przyzwyczajonych do obserwacji krajowych Gomphidae, siedliska *G. pulchellus* mogą być bardzo interesujące. Często są to zbiorniki sztuczne, jak niemieckie „Baggerseen”, na pierwszy rzut oka odonatologicznie mało wartościowe.

Według R. Bernarda mało prawdopodobne jest stwierdzenie *Coenagrion johanssoni* i *Aeshna crenata* w północno-wschodniej Polsce oraz *Cordulegaster heros* i *Somatochlora meridionalis* na południowym wschodzie. Choć ich zasięgi są bliskie granic kraju, w pierwszym przypadku na przeszkodzie stoi układ stref klimatycznych, w drugim – bariery geograficzne.

A. Łabędzki odpowiedział, że w południowo-wschodniej Polsce możliwe jest odnotowanie *Lestes macrostigma*.

Kontynuując swą wypowiedź R. Bernard stwierdził, że w Polsce nie występuje *Somatochlora metallica abocanica*, wbrew danym Lohmanna. Przyznał też rację A. Łabędzkiemu, że *L. macrostigma* występuje blisko granic Polski i jej pojawienie się w kraju jest możliwe.

P. Buczyński spytał zebranych, czego poza prowadzeniem rejestru literatury oczekują od Sekcji Odonatologicznej. Na przykład – jak często powinny odbywać się sympozja, jaki mieć charakter (ile teoretycznych, ile – co ile lat – warsztatowych).

A. Miszta stwierdziła, że najbardziej oczekiwany jest polski klucz do ważek. R. Bernard odpowiedział jej, że prace nad nim finalizuje już J. Wendzonka. Ówże potwierdził to i zapowiedział ukazanie się niedługo klucza zawierającego: obszerny klucz do obserwacji przyżyciowych, obszerny klucz do okazów odbarwionych (ze starych kolekcji) i krótki klucz do wstępnego oznaczania imagines.

R. Bernard i G. Tończyk wskazali, że jedną z przyczyn braku klucza jest fakt, że tego typu wydawnictwa nie są odpowiednio doceniane przez Komitet Badań Naukowych. Stąd odonatolodzy pracujący na wyższych uczelniach i rozliczani oraz finansowani przez KBN nie mogą sobie pozwolić na prace tak pracochłonne a mało

lukratywne (w sensie punktów do algorytmów finansowych). R. Bernard dodał też, że wciąż niedościgniony pozostaje klucz Er. Schmidta z 1929 r. A. Łabędzki zaoferował jego polskie tłumaczenie.

W sprawie spotkań sekcji P. Buczyński zapropono-

wał, by seminaria teoretyczne odbywały się co trzy lata – w tym samym roku, co walny zjazd Polskiego Towarzystwa Entomologicznego. W innych latach powinny mieć charakter warsztatów terenowych.

P. Buczyński zarządził zamknięcie zebrania.

Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce – zaczynamy zestawianie danych!

Grzegorz TOŃCZYK

The atlas of distribution of dragonflies (Odonata) in Poland – we have just started to collect data! – The action of data collecting for „The atlas of distribution of dragonflies (Odonata) in Poland” has started. This project of collective authorship (R. Bernard, P. Buczyński, G. Tończyk, A. Łabędzki, S. Mielewczyk and J. Wendzonka) is going to be a summary of the knowledge on the distribution of the dragonflies recorded in Poland. The presentation of collected data is planned till the end of 2008. The initiative has been directed to people involved in entomology as well as to amateurs.

Opracowanie „Atlasu rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce” jest inicjatywą Sekcji Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, która ostatecznych ram formalnych nabrała podczas II Ogólnopolskiego Seminarium Odonatologicznego w Urszulinie (BUCZYŃSKI 2005). „Atlas rozmieszczenia...” ma już jednak swoją historię. Pierwsze nieformalne jeszcze postanowienia, inspirowane przez Rafała Bernarda, zapadały w roku 1996 i 1997, kiedy to inicjatywa znana wtedy pod nazwą „sprawy Atlasu”, krążyła między zainteresowanymi osobami w formie listów elektronicznych. Pierwsze konkretne postanowienia i propozycje, aczkolwiek nadal nieformalne, zapadły wczesną wiosną 1997 roku, a ich konkretnym śladem jest list kolegi Rafała Bernarda adresowany do Pawła Buczyńskiego i Grzegorza Tończyka z 11.03.1997 roku. Kolejne decyzje miały już charakter formalny. „Sprawa Atlasu” postawiona została podczas zebrania Sekcji Odonatologicznej PTE, które odbyło się w ramach I Ogólnopolskiego Sympozjum Odonatologicznego w Bromierzyku (TOŃCZYK 1999). Ustalono powołanie grupy autorów w składzie: R. Bernard, P. Buczyński, A. Łabędzki, S. Mielewczyk i G. Tończyk (podczas spotkania w Urszulinie do zespołu autorskiego wszedł także Jacek Wendzonka) oraz określono właściwy tytuł projektu, czyli „sprawa atlasu” przemianowana została na „Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce”, oraz wstępnie ustalono finalizację projektu na 2005 rok.

Powody, dla których powstanie „Atlasu rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce” okazało się sprawą ważną i bardzo pilną, są wyjątkowo proste. Szczegółowo zostały one omówione w KOMUNIKACIE NR 1, już dotarł do zainteresowanych ważkami osób. Ogólnie rzecz ujmując brakuje nam takiego opracowania, ten brak widać głównie w trudnościach z docieraniem do materiałów źródłowych i pomijaniu danych z Polski przez wielu autorów z innych krajów (BUCZYŃSKI, TOŃCZYK 2005). Taki stan przynosi wiele szkód. W KOMUNIKACIE NR 1 piszemy: „W rezultacie w literaturze przedmiotu aż roi się od błędów, a niektóre z nich

mają negatywne konsekwencje nie tylko dla wiedzy ale również w zakresie ochrony przyrody na gruncie krajowym i europejskim”.

Podstawowe informacje dotyczące „Atlasu rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce”

– wyjątki z KOMUNIKATU NR 1

Ramy organizacyjne

Skład autorski: Rafał Bernard, Paweł Buczyński, Grzegorz Tończyk, Andrzej Łabędzki, Stefan Mielewczyk, Jacek Wendzonka.

Współpracownicy: osoby dostarczające dane na potrzeby atlasu będą miały status autorów danych – zostaną wymienione w opracowaniu.

Ramy czasowe: 2005-2006 – gromadzenie danych, 2006-2007 – opracowywanie danych, 2008 – ukazanie się „Atlasu”.

Informacja dla autorów danych

Dane przekazane dla celów Atlasu nie będą udostępniane i wykorzystywane w żadnej innej formie, chyba że na mocy odrębnego porozumienia między Autorem Atlasu i Autorem danych.

Tworzenie Atlasu jest działalnością „non-profit” i nie wiąże się z nim żadne gratyfikacje materialne – ani dla Autorów ani dla Współpracowników. Każdy Współpracownik otrzyma natomiast bezpłatny egzemplarz Atlasu.

Kontaktami ze Współpracownikami Atlasu oraz gromadzeniem i obróbką danych zajmie się **CENTRUM ATLASU** w składzie: **Rafał Bernard, Paweł Buczyński, Grzegorz Tończyk**. Tu należy kierować wszelkie zapytania i prośby. Poniżej podajemy adresy, na które można kierować korespondencję:

- Rafał Bernard, Zakład Zoologii Ogólnej, Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Fredry 10, 61-701 Poznań, rbernard@main.amu.edu.pl, tel. 0-61 8294552
- Paweł Buczyński, Zakład Zoologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Akademicka 19, 20-033 Lublin, pbuczyns@biotop.umcs.lublin.pl, tel. 0-81 537 50 19
- Grzegorz Tończyk, Katedra Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii, Uniwersytet Łódzki, S. Banacha 12/16, 90-237 Łódź, tonczyk@biol.uni.lodz.pl, tel. 0-42 635 44 41

Podstawową jednostką na mapach będzie kwadrat UTM. Siatka UTM jest często stosowana, zarówno w kraju, jak i w Europie. Jednakże na powszechnie dostępnych mapach Polski, kwadraty UTM nie są zaznaczone. Dlatego wszyscy Współpracownicy Atlasu otrzymają odpowiednio przygotowane mapy w skali 1:200 000, z których będą odczytywali kwadraty UTM dla

ISSN 1733-8239

Odonatrix

Biuletyn Sekcji Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego
Bulletin of the Odonatological Section of the Polish Entomological Society

Rok 1, numer 1 (styczeń 2005)

Polskie Towarzystwo Entomologiczne – Sekcja Odonatologiczna
Zakład Zoologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie